

“MUMS BŪS TOMĒR NEPIECIEŠAMS SIMULĒT LATVIJAS PATSTĀVĪBU ..”

Šā gada rudenī aprit astoņdesmit četri gadi kopš 1918. gada nogales notikumiem, kad likti pamati Latvijas valstiskumam. Jautājums, kāda būs šī valsts – cik demokrātiska, cik suverēna –, izšķīrās dažādu iekšējo un ārējo spēku ekonomiskās, politiskās, militārās kolīzijās. Neviena no Latvijas politiskajām partijām nebija pietiekoši ietekmīga, lai iekarotu tautas vairākumu un patstāvīgi saņemtu varu savās rokās. Tāpēc tās meklēja sev sabiedrotos. Taču ilgstošas iepriekšējās attīstības, bet it īpaši Pirmā pasaules kara, Februāra revolūcijas, lielinieku veiktā Oktobra apvērsuma Krievijā radītās ekonomiskās, sociālās, politiskās pretrunas bija tik tālu samilzušas, ka kaut daļējai to nolīdzināšanai bija nepieciešams ilgs laiks, daudz labas gribas, augsts politiskās kultūras līmenis.

1917. un 1918. gadā laika sprīdi līdz Novembra revolūcijai Vācijā racionāli izmantoja latviešu pilsoniskās partijas un Latvijas sociāldemokrātiskā strādnieku partija, demonstrējot pietiekami dziļu latviešu tautas interešu, Latvijas stāvokļa izpratni, atbilstošu politiskās kultūras līmeni, kā rezultātā izdevās panākt šo spēku vienošanos, sasaukt Tautas Padomi, proklamēt demokrātisku Latvijas Republiku. Tiesa, pēc tikko izbeigtā pasaules kara, ekonomiskā sabrukuma un politiskās nestabilitātes apstākļos, kad lielinieki mēģināja realizēt kursu uz pasaules revolūciju, mazo tautu demokrātiskie spēki centienos iedibināt nacionālo valstiskumu bija spiesti meklēt palīdzību ārzemēs. Latviešu tautā, kura gadsimtiem bija cietusi svešu varu apspiestībā, ārvalstu palīdzības meklējumi radīja aizdomas, vai pagaidu sabiedrotie nekļūs par kārtējiem varas uzurpatoriem. Šo dibināto piesardzību centās izmantot lielinieki.

Padomju vēstures literatūrā daudz vietas veltīts, “atmaskojot” Latvijas Republikas K. Ulmaņa vadītās Pagaidu valdības atkarību no Vācijas, Antantes valstīm. Tajā pašā laikā latviešu lielinieku saistība ar Padomju Krieviju, pieņemtais V. Ļeņina “ieteikums” vietējiem lielinieku darbiniekiem dibināt revolucionāru Pagaidu valdību tika uzskatīts par pašsaprotamu lietu.¹

Latviešu lielinieki nevēlējās neko dzirdēt par visas tautas, visu tās šķiru, slāņu, grupu interešu ievērošanu, saskaņošanu, pat nemēģināja rast kopēju valodu ar citiem vietējiem politiskajiem spēkiem. Savas varas nodibināšanu Latvijā viņi cerēja panākt, izmantojot Padomju Krievijas bruņoto spēku. Taču pret atklātu latviešu tautas suverēno tiesību pārkāpšanu, nacionālo jūtu ignorēšanu iebilda krievu lielinieku vadoņi, viņu nacionālo lietu speciālisti V. Ļeņins un J. Staļins.

Publicējamie Latvijas Sociāldemokrātijas (LSD) Centrālās Komitejas Krievijas biroja² dokumenti rāda:

- kā latviešu lielinieku vadītāji 1918. gada nogalē vērtēja situāciju Latvijā, savus un Padomju Krievijas uzdevumus šai sakarā;
- kas patiesībā pieņēma izšķirošo lēmumu par Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas izveidi un metodēm, ar kādām tai jānotiek;
- kāpēc lielinieku propagandai tika izvirzīts uzdevums paredzēt “angļu–franču uzbrukumu Latvijai”.

Publikācijā labota vienīgi dokumentos lietotā rakstība. Trūkstošie vārdi vai vārdu daļas liktas kvadrātiekvās. Teksta daļas 1. un 3. dokumentā, kas neattiecas uz tēmu, aizstātas ar divpunkti kvadrātiekvās.

1. Izraksts no LSD CK Krievijas biroja 1918. gada 10. novembra ārkārtējās sēdes protokola par uzdevumiem sakarā ar Novembra revolūciju Vācijā

Piedalās: Ķencis³, Roziņš⁴, Stučka⁵, Krastiņš⁶, Gailis⁷, Vilks⁸, Kārklīšs⁹, Peterss¹⁰, Kārpa¹¹.

Bez tam: Zibens¹², Pētersons¹³, Evalds¹⁴, Dzenis¹⁵.

Dienas kārtība:

- 1) Biroja uzdevumi Latvijā sakarā ar tekošo momentu.
- 2) Tekošās darīšanas.

1. Ķencis izsakās par steidzīgu gatavošanos uz sagaidāmiem notikumiem Latvijā,¹⁶ sakarā ar to liek priekšā sekošus punktus:

1) jāatrod un jātura gatavībā zināma karaspēka daļa, 2) jāatrod zināms skaits aģitatoru, 3) jāpadomā par pārtikas jautājuma uzlabošanu Latvijā, pie kam jāstājas sakaros ar attiecīgām valsts iestādēm, 4) jāņem zem kontroles visi Krievijā atrodošies LSD darbinieki, sakarā ar ko jāieliek “Cīņā” uzaicinājumus, lai b.b. paziņo, kur un kādu vietu katrs ieņem, 5) vajadzēs pastiprināt Biroja darbību, un 6) jāpaziņo, lai partijas organizācijas un atsevišķi cilvēki gaida Biroja direktīvas.

Vilks paskaidro, ka pēc esošām ziņām uz Pleskavas frontes atrodoties 25 000 kontrrevolucionāra karaspēka. Izsakās, ka sakarā ar tagadējo stāvokli būtu viegli tepat Maskavā saformēt vēl vienu latv[iešu] strēlnieku pulku.

Pētersons, atbildot Vilkam, izsakās, ka nebūtu vēlams formēt jaunu pulku. Motivē ar to, ka jauns saformēts pulks var būt kaujas spējīgs tikai pēc zināma apmācīšanas laika, bez tam neviens no pastāvošiem latv[iešu] pulkiem pēc sava sastāva nav vēl pilnīgs. Atzīmē, ka pēdējā laikā nodibinājies rezerves bataljons, kur vislabāk būtu iedalīt jaunus strēlniekus. Izsakās, ka latv[iešu] strēlnieku

pulkos komandas sastāvs ļoti vājš un ka mums galvenām kārtām jāpaļaujas uz strēlnieku revolucionārismu.

Stučka. Pirmām kārtām jāstājas sakarā ar attiecīgām valsts iestādēm. Te vajadzētu izvēlēties atsevišķus Biroja locekļus. Jautājums par Latvijas atsvabināšanu būtu jānostāda tā, ka šis ir jāparedz angļu–franču uzbrukums un tamdēļ Krievijas tiešs uzdevums steidzīgi gādāt par šīs frontes aizsargāšanu. Jāorganizē agitācija piefrontes vācu zaldātu starpā. – Nolasa priekš Latv[ijas] konferences domāto rezolūciju.¹⁷

Zibens. Atzīmē, ka jāņem vērā, ka vakara frontē atrodas ap 60 000 karaspēka. Tas rekrutējas galvenām kārtām no sīkburžuāziskiem elementiem un savā visumā ir kontrrevolucionārs. Ir jau sastādījušās kaujas vienības. Piefrontes apgabalos atrodas Krievijas revolūcijas dezertieri. Nevar spekulēt uz vācu zaldātu revolucionārismu. Cīņai jābūt aktīvs revolucionārs spēks. Pierobežas punktos vācu valdība izlaiž kontrrevolucionārus uzsaukumus. Pierobežā viskontr-revolucionārākie¹⁸ spēki. Krievija var tikai sev izlīdzēt, ja viņa lauž šo fronti.

Stučka. Par Pleskavā atrodošos karaspēku var atzīmēt, ka no turienes bija vairākkārtēji priekšlikumi, lai atļauj izdzīt baltgvardiešus. Jāprasa no [Vācijas] neatkarīgo [sociālistu] valdības,¹⁹ lai izsauc vācu karaspēku no Baltijas.

Kārklīņš liek priekšā spert tūlīn sekošus praktiskus soļus: 1) no Biroja cilvēkiem griezties pie [KK(b)P] CK un pieprasīt, lai gādā zināmu daudzumu strēlnieku un

1. att. Fricis Roziņš-Āzis.

2. att. Pēteris Stučka.

Padomju iestāžu darbinieku; 2) šovakar griezties pie ārlietu komisariāta, lai saziņā ar vācu valdību liek priekšā vācu karaspēkam atstāt Baltiju; 3) tūliņ sūtīt dažus cilvēkus uz Latviju, lai informētu par stāvokli, 4) vajadzīgs ar Latviju nodibināt sakarus, vajadzēs pieprasīt no [KK(b)P] CK tūliņ dot dažus cilvēkus Biroja darbam. Bez tam paziņo, ka b. Krūmiņš²⁰ rakstījis no Rīgas, ka turienes karaspēks izvirts un neesot nekādas disciplīnas.

Rozīņš. Darbības vadīšana būtu jāuzņemas Iskolatam,²¹ kā oficiālai vēlētai iestādei un kā tāda tā būtu jāmēģina arī atdzīvināt. Vispirms jāgādā, lai mūsu spēks būtu pie robežas, un tikai pēc tam runāt ar vācu valdību par vācu karaspēka aizsaukšanu no Baltijas.

Gailis izsaka domas, ka mums Baltijā neiznāks cīņa ar reakcionāru vācu karaspēku, jo viņu aizsauks valsts iekšienē revolūcijas apspiešanai. Galvenā cīņa būs ar Pleskavas baltgvardiešiem. Vajadzētu formēt strēlnieku pulkus no tiem strēlniekiem, kas izsaka vēlēšanos griezties atpakaļ uz Latviju.²²

Krast[īņš]. Ir skaidrs, ka Krievijai ir jāatsvabina Latvija. Es nezinu skaitlisko vācu armijas sastāvu, bet zinu, ka tā saucamā “Ziemeļu armija” ir kontrrevolucionāra. Te neviens neieņemās, ko darīt paša Latv[ijas] proletariāta sacelšanās lietā. Ja no Krievijas puses notiks uzbrukums, tad Rīgā būs sacelšanās. To var apspiest – par to jāpadomā. Jāraida pašulaik spēki Latvijā. Ņemot vērā CK lēmumu attiecībā pret Iskolatu, mēs pēdējo atdzīvināt nevaram.

Vilks liek priekšā pieņemt b.Stučkas principiālo rezolūciju.

Pretim priekšlikumam neizsakās.

Pētersons. Mēs tagad kopojam latviešu pulkus vienā vietā. Vajadzēs pieprasīt divas brigādes. Maskavā atrodas artilērija – varam uz to cerēt. Ar šīm vajadzībām vajaga griezties pie “*Высш[ий] Революционный Совет*”.²³

Pāriet pie priekšlikumu apskatīšanas.

Kārk[īņš]. Nevajaga Birojam uzņemties štāba lomu. Vajaga dot tikai principiālus norādījumus. Kāpēc griezties Biroja, Iskolata vai vēl kādas citas organizācijas vārdā? Pie vācu valdības jāgriežas centrālai valsts varai.

Kārkliņa norādījumus pieņem.

Nolemj: 1) uzticēt ārlietu padarīšanas vadīt b. Stučkam un 2) iekšlietu darīšanas kopēji b.b. Ķencim, Pētersonam un Stučkam.

I – Ārlietu darīšanās liek priekšā b. Stučkam jautājumu par Latv[ijas] atsvabrināšanu nostādīt tāpat, kā tas tika nostādīts no centrālās varas, kad tā griezās pie Ukrainas, t.i., lai Vācija gādā par Padomju varas atjaunošanu Baltijā.

II – Attiecībā uz iekšējām darīšanām nolemj:

- 1) grupās organizēt biedrus un sūtīt uz rezerves bataljonu;
- 2) gādāt par aģitatoriem;
- 3) atbildīgos biedrus ņemt uz “*учет*”;²⁴

4) paziņot [KK(b)P] CK, ka mēs vajadzīgos darbiniekus ņemsim tikai saziņā ar pašām iestādēm. [..]

Priekšsēdētājs:

Sekretārs: V. Miške²⁵ (paraksts)

LVA PA, 12. f., 1. apr., 1. l., 94.-98., 100. lp.

Orģināls. Rokraksts.

Daļēji publicēts: “Latvijas Komunistiskā partija 1918. un 1919. gadā.

Dokumenti un materiāli.” R., 1958, 128., 129. lpp.

2. LSD CK Krievijas biroja 1918. gada 23. novembra ārkārtējās sēdes protokols par revolucionārās pagaidu valdības dibināšanu Latvijai

Piedalās: Bauze²⁶, Kārklīšs, Stučka, Lencmanis.

Bez tam: Pieče²⁷, Staļins²⁸, Pētersons, Vīksniņš²⁹.

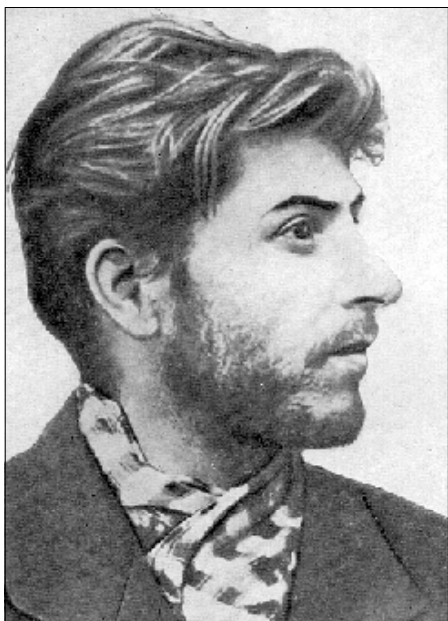
Dienas kārtība: Kas darāms un kas turpmāk jādara Latvijas atsvabināšanas lietā.

Staļins atzīmē, ka viņš CIK³⁰ sēdē dzirdējis, ka Latv[ijas] SD negribot dibināt revolucionāro pagaidu valdību. Visa paļāvība tiek likta uz tām Padomēm, kas jau Vidzemē nodibinājušās, un arī uz viņu tālāko attīstību. Es runāju ar b. Ļeņinu³¹. Nācām pie sekoša slēdziena: jānodibina revolucionārā pagaidu valdība no pazīstamākiem LSD darbiniekiem. Šī valdība būtu jāizsludina vienā no pierobežas punktiem – piem[ēram], Torošinā. Varētu to arī izsludināt Rīgā, bet te jānoskaidro jautājums, vai Rīga stāsies revolūcijas pusē. Jaunā pagaidu valdība izsludina savu varu no strēlniekiem ieņemtos apgabalos, kur[us] Krievija sūta uzbrukumā uz Latviju. Ieņemtos apgabalos nāk spēkā visi tie dekrēti, kuri jau bij dzīvē izvesti Padomju varas laikā Latvijā. Tātad šis priekšlikums ir gluži pretējs tam, par ko es dzirdēju CIK sēdē un kas esot jau jūsu plāns.

Ķencis. Mēs esam uz Latviju aizsūtījuši tikai dažus cilvēkus.

Pētersons paskaidro par karaspēka daļām. Atzīmē, ka viņš runājis ar D[a]n[iševski]³² un Vācieti³³, lai sūta uz vakara fronti vienu brigādi. Revolucionārā Kara Padome esot lēmusi, ka neesot nekādas iespējas atraut karaspēku no čehoslovāku un dienvīdu frontes un sūtīt to uz Latvijas fronti. Beidzot radīšoties iespēja dabūt zināmus pulkus priekš Latvijas.

Staļins. Atzīmē, ka pārāgri sacelšanos nevajaga iesākt. Sacelšanās jāaskaņo ar uzbrukumu. Viņš liek priekšā tūliņ sastādīt revolucionārās pagaidu valdības sastāvu un izstrādāt šīs valdības manifestu.³⁴ Jāizvēl attiecīga komisija, kas šo manifestu izstrādātu. Nevajaga daudz runāt. Vajaga tūliņ darīt. Mūsu uzvara stipri atkarājas no laika.

3. att. Josifs Staļins.

4. att. Jānis Lencmanis.

Uzdod b. Pētersonam un Staļinam nokārtot jautājumu par karaspēka sūtīšanu uz Latvijas fronti.³⁵

Nolemj tūliņ sastādīt rev[olucionārās] pagaidvaldības sarakstu.

Birojs b. Staļina priekšlikumu pieņem.

Tiek sastādīts saraksts, kurā ietiet: 1) P. Stučka; 2) Fr. Roziņš; 3) O. Kārklīņš; 4) J. K. Daniševskis; 5) J. Lencmanis; 6) Rūd. Endrups³⁶; 7) J. Krūmiņš; 8) R. Bauze; 9) D. Beika³⁷; 10) J. Šilfs (Jaunzems)³⁸; 11) K. Krastiņš; 12) K. Pečaks³⁹.

Komisijā priekš manifesta izstrādāšanas ievēl b.b. Stučku, Roziņu un Lencmani.

Uz Rīgu nolemj komandēt b. Vīksniņu, kas par šīs sēdes lēmumu informētu CK un dabūtu zināmas direktīvas.

Priekšsēdētājs:

Sekretārs: V. Miške

*LVA, PA-32.f., 1. apr., 1. l., 107.–109. lp.
Orģināls. Rokraksts.*

3. Izraksts no LSD CK Krievijas biroja 1918. gada 7. decembra ārkārtējās sēdes protokola par Latvijas Padomju valdības manifestu

Pedalās: D[a]n[i]ševskijs, Roziņš, Kārkliņš, Stučka, Lencmans,
Bez tam: Pētersons, Pieče, Ozoliņš⁴⁰, “Iskolastr[ela]”⁴¹ priekšstāvis.

[..] III. Manifests, uzsaukums.

Stučka. Kādās valodās drukās? Uzsaukumā vajag iemest frāzi, kad rev[olucionārā] valdība aicinās palīgā krievu rev[olucionāro] kara spēku. Vajaga simulēt, lai uzsaukumu izlaišana izrādītos kā vietējs (t.i., Latvijā) pasākums. Uzsaukumā jāizrāda, ka, ja angļi–franči nāks Latvijā iekšā, – mēs sauksim palīgos Krievijas karaspēku.

Lencm[anis]. Latvijā tūlī vajadzēs dibināt visas nepieciešamās padomju iestādes, kurām būs jāsaistās ar attiecīgām Krievijas Padomju iestādēm.

Stučka. Jānoliek cilvēki, kas tūlī darītu. No svara, kad padomju iestāžu organizēšanas darbs ietu sistemātiski.

O. K[ārkliņš]. Saimniece Latvijā būs jaunā valdība. Saprotams, ka mums vajadzēs arī savas iestādes. Mums būs tomēr nepieciešams simulēt Latvijas patstāvību tādēļ, ka to dara mūsu pretinieki un lai viņu iespaids tādā ziņā

5. att. Rūdolfs Endrups.

6. att. Jūlijs Daniševskis.

7. att. Padomju Latvijas valdības locekļi Rīgā. No labas: Jūlijs Daniševskis, Kārlis Pētersons, Pēteris Stučka, Jānis Šilfs-Jaunzems, Oto Kārklīšs, Jānis Lencmanis un Dāvids Beika. 1919. gads

C.K. liek priekšā izlaist divus manifestus: Latvijas un arī Vispasaules proletariātam. Vajadzēs ar vienu manifestu griezties gan pie Latvijas, gan arī pie vispasaules proletariāta. Jādara drīz.

D[ā]n[i]ševski]s. Uzsaukumā jāpauzē vārdam “patstāvīgs”. Vajaga uzsaukumā draudēt un sacīt: “Ja jūs aicināsiet palīgos angļus–frančus, mēs aicināsim palīgos revolucionāro Krieviju un bez tam visu valstu proletariātu.”⁴² [..]

Roz[i]ņš]. Ja mums nav citas iespējas kā griezties pēc palīga pie Krievijas, tad labāki negriezties. Krievi tikai izpostīs “mūsu zemi” – tas noziedzīgs darbs. Aicināt nevar.

Pēt[er]son]s – faktiski jau notiek cīņa bez aicināšanas.

D[ā]n[i]ševski]s – es domāju pretēji kā Āzis.⁴³ Latvijas prolet[ariā]tam jābalstās uz vispasaules proletariāta un pirmām kārtām uz Krieviju. Var būt: ka Krievijas armija nav revolucionāra pēc prāta, bet gan pēc darbiem. Mēs piespiežam darīt revolucionāru darbu. Ļoti var būt, ka krievi Dvinskā⁴⁴ nostiprinās pad[om]ju varu – kamdēļ lai tas nebūtu.

Stučka. Rev[oluc]ionārai] armijai mums jāpiedod starptautisks raksturs.

Uzsaukumu nodod izstrādāt b.b. Stučkam un Roziņam kopēji, kuru nodot drukā tūliņ pēc Vīksniņa atgriešanās.⁴⁵

Nolemj uzsaukumu drukāt: vācu, latviešu, krievu, igauņu un latgaliešu valodās.

Nolemj, ka lai b. Āzis informē CIK prezidiju par Biroja darbību un lēmumiem.

Priekšsēdētājs:

Sekretārs: V. Miške (paraksts)

LVA, PA-32.f., 1. apr., 1. l., 117.-120. lp.

Orīģināls. Rokraksts.

ĀTSAUCES UN KOMENTĀRI

- ¹ Sk. *Šteins V.* Pret buržuāzisko koncepciju Latvijas valsts nodibināšanas jautājumā // Labākas nākotnes vārdā .. – R., 1970. – 116. lpp.
- ² LSD CK Krievijas biroju izveidoja pēc LSD XVI konferences (1918. gada maijā) no tiem LSD CK locekļiem, kuri, Latvijai pilnībā nonākot vācu varā, bija pārcēlušies uz Padomju Krieviju. Birojs organizēja sakarus ar Latvijā esošajām LSD organizācijām, gādāja, lai tās no Krievijas saņemtu propagandistus, ieročus un lielniecisko literatūru.
- ³ Ķencis – Lencmanis Jānis (1881–1944) – Latvijas Sociāldemokrātijas Centrālās Komitejas loceklis, 1919. gadā Latvijas Sociālistiskās Padomju republikas valdības priekšsēdētāja vietnieks un iekšlietu komisārs.
- ⁴ Roziņš Fricis (1870–1919) – LSD CK loceklis. 1919. gadā LSPR valdības loceklis, zemkopības komisārs.
- ⁵ Stučka Pēteris (1865–1932) – LSD CK loceklis, 1919. gadā – LSPR valdības priekšsēdētājs.
- ⁶ Krastiņš Kārlis (1892–1932) – LSD CK loceklis, 1919. gadā laikraksta “Cīņa” redaktors.
- ⁷ Gailis Kārlis (1888–1960) – LSD CK loceklis, 1919. gadā LSD CK un LSPR valdības pārstāvis KSFPR.
- ⁸ Vilks Jānis (1893–1983) – LSD CK loceklis, 1919. gadā LKP Cēsu apriņķa komitejas sekretārs.
- ⁹ Kārliņš Otto (1883–1939) – LSD CK loceklis, 1919. gadā LSPR valdības priekšsēdētāja biedrs.
- ¹⁰ Peterss Jēkabs (1896–1938) – LSD CK loceklis, Viskrievijas Ārkārtējās komisijas kolēģijas loceklis, priekšsēdētāja vietnieks.
- ¹¹ Kārpa – Zandreiters Eduards (1885–1938) – LSD CK loceklis, 1919. gadā LSPR valdības būvju un sabiedrisko darbu komisārs.
- ¹² Zibens – Mirams Jānis (1893–1938) – LSD darbinieks, 1919. gadā Latvijas Centrālās Izpildu komitejas loceklis.
- ¹³ Pētersons Kārlis (1877–1926) – LSD darbinieks, 1918. gadā latviešu strēlnieku divīzijas komisārs, 1919. gadā – LSPR valdības loceklis, kara komisārs.
- ¹⁴ Evalds – Ekšteins Evalds (1885–1958) – LSD darbinieks, 1919. gadā LKP CK propagandists, LKP Daugavpils apriņķa komitejas loceklis.

- ¹⁵ Dzenis Osvalds (1896–1937) – LSD darbinieks, 1919. gadā Latvijas Centrālās izpildu komitejas loceklis.
- ¹⁶ 1918. gada 3. novembrī ar matrožu sacelšanos Ķīlē sākās Novembra revolūcija Vācijā. 10. novembrī tika izveidota pagaidu valdība – Tautas pilnvaroto padome. Revolūcijas sākums Vācijā nozīmēja, ka mainīsies arī situācija Latvijā.
- ¹⁷ Domāts rezolūcijas projekts “Latvijas jautājumā”, kuru kā rezolūciju pieņēma LSD XVII konference Rīgā 1918. gada 18.–19. novembrī. Viens no rezolūcijas punktiem skanēja: “Latvijas savienotā komūna jeb Latvijas komūna ir Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas sastāvdaļa. Tā piedalās Krievijas Sociālistiskās Republikas centrālo iestāžu vēlēšanās un viņu darbībā uz Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Republikas izstrādātās konstitūcijas pamatiem, Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Republikas kongresu, Centrālās Izpildu komitejas un Tautas komisāru Padomes dekrēti ir obligāti priekš Latvijas komūnas.” Rezolūcijas pilns teksts publicēts: Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi. 1. d.: 1904.–1940. – R., 1958. – 198.–200. lpp.; Latvijas Komunistiskā partija 1918. un 1919. gadā. Dokumenti un materiāli. – R., 1958. – 157.–159. lpp.; *Stučka P.* Rakstu izlase. – R., 1978. – 2. sēj. – 294.–297. lpp.
- ¹⁸ Dokumentu krājumā “Latvijas Komunistiskā partija 1918. un 1919. gadā” (128. lpp.) nepareizi nodrukāts “visrevolucionārākie”.
- ¹⁹ Domāti Vācijas Neatkarīgās Sociāldemokrātiskās partijas locekļi, kuri kopā ar Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas biedriem sastādīja Vācijas pagaidu valdību – Tautas pilnvaroto padomi.
- ²⁰ Krūmiņš Jānis (1894–1938) – LSD CK loceklis.
- ²¹ Iskolats – Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomes izpildkomiteja. Izveidota Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomes sēdē Rīgā 1917. gada 29.–30. jūlijā. Pēc Oktobra apvērsuma pārņēma varu vācu karaspēka neokupētajā Latvijas daļā. Pēc visas Latvijas teritorijas okupācijas 1918. gada februārī evakuējās uz Maskavu, kur tika likvidēta.
- ²² Šeit beidzas dokumenta fragments, kurš publicēts krājumā “Latvijas Komunistiskā partija 1918. un 1919. gadā” (129. lpp.).
- ²³ Augstākā revolucionārā padome (krievu val.). Acīmredzot domāta KSFPR Revolucionārā kara padome, ko izveidoja 1918. gada septembrī, likvidējot Augstāko kara padomi. KSFPR Revolucionārā kara padome vadīja visu KSFPR militāro iestāžu darbību. Tās priekšsēdētājs bija KSFPR kara lietu tautas komisārs Ļ. Trockis, locekļus nozīmēja Tautas komisāru padome, tās sastāvā ietilpa arī KSFPR bruņoto spēku virspavēlnieks.
- ²⁴ Uzskaitē (krievu val.).
- ²⁵ Miške Vladimirs (1895–1972) – LSD darbinieks.
- ²⁶ Bauze Roberts (1895–1942) – LSD CK loceklis, 1919. gadā Padomju Latvijas armijas Revolucionārās kara padomes politnodaļas priekšnieks.
- ²⁷ Pieče Jānis (1881–1942) – LSD darbinieks, 1918. gadā Maskavas kara komisārs, 1919. gadā – Padomju Latvijas armijas Revolucionārās kara padomes loceklis.
- ²⁸ Staļins Josifs (1879–1953) – KK(b)P CK loceklis, KSFPR Tautību lietu tautas komisārs.
- ²⁹ Viksniņš Ernests (1891–1919) – LSD darbinieks, 1919. gadā LSPR iekšlietu komisāra vietnieks.
- ³⁰ Domāta Viskrievijas Centrālā izpildu komiteja, kura Viskrievijas strādnieku, kareivju

un zemnieku deputātu padomju kongresu starplaikā izpildīja KSFPR augstākās likumdošanas, izpildvaras un kontroles iestādes funkcijas.

- ³¹ Ļeņins Vladimirs (1870–1924) – KK(b)P CK loceklis, KSFPR Tautas komisāru padomes priekšsēdētājs.
- ³² Daniševskis Jūlijs Kārlis (1884–1938) – LSD CK loceklis, 1918. gadā KSFPR Revolucionārās kara padomes loceklis, 1919. gadā – LSPR valdības priekšsēdētāja vietnieks.
- ³³ Vācietis Jukums (1873–1938) – KSFPR bruņoto spēku virspavēlnieks, 1919. gadā – arī Padomju Latvijas armijas komandieris.
- ³⁴ Šāda Latvijas pagaidu Padomju valdība tika izveidota 1918. gada 4. decembrī. 17. decembrī tā izdeva manifestu, kas pasludināja varas pāreju Latvijā strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku padomju rokās. – Sk.: Latvijas Komunistiskā partija 1918. un 1919. gadā. – 189.–191. lpp.
- ³⁵ Jau pirms Latvijas pagaidu valdības izveidošanas Padomju Krievijas Tautas komisāru padomes priekšsēdētājs V. Ļeņins uzdeva Sarkanās armijas virspavēlniekam J. Vācietim dot norādījumu karaspēka daļu komandējošam sastāvam, “lai mūsu karaspēks visādi atbalstītu” šo valdību. Sk.: *Ļeņins V.* Par revolucionāro kustību Latvijā. Darbu izlase. – R., 1965. – 303. lpp. Jau novembra pēdējās dienās Sarkanās armijas daļas iegāja Latgalē. Lai paātrinātu Latvijas ieņemšanu, ar J. Vācieša 1918. gada 8. decembra īpašu direktīvu padomju Rietumu frontes sastāvā tika izveidota operatīva Latvijas armijas grupa, bet ar KSFPR Revolucionārās kara padomes 1919. gada 4. janvāra lēmumu – Padomju Latvijas armija kā KSFPR Sarkanās armijas sastāvdaļa.
- ³⁶ Endrupis Rūdolfs (1887–1942) – LSD darbinieks, 1919. gadā LSPR valdības finanšu, vēlāk pārtikas komisārs.
- ³⁷ Beika Dāvids (1885–1946) (dokumentā kļūdains I. Beike) – LSD darbinieks, 1919. gadā LSPR valdības rūpniecības komisārs.
- ³⁸ Šilfs Jānis (1881–1921) – LSD CK loceklis, 1919. gadā LKP CK un LSPR valdības sekretārs.
- ³⁹ Pečaks Kārlis (1882–1938) – LSD darbinieks, 1919. gadā LSPR rūpniecības komisāra vietnieks.
- ⁴⁰ Ozoliņš Augusts (1891–?) – LSD darbinieks, 1918. gada 1. decembrī ievēlēts par LSD CK Krievijas biroja kasieri.
- ⁴¹ “Iskolastrels” – Latviešu strēlnieku pulku apvienotās padomes izpildkomiteja.
- ⁴² Latvijas Padomju valdības manifestā bija norādīts: “Mēs atbīdām noteikti jebkuru iejaukšanos par labu mūsu feodāli buržujiskiem pretiniekiem, kaut arī tā tiktu piedraudēta no valdības, kas saucas par sociālistisku, bet mēs saucam un gaidām pēc atbalsta no visas pasaules patiesi revolucionārā proletariāta un īpaši no Krievijas Sociālistiskās Federatīvās padomju Republikas”. Sk.: Latvijas Komunistiskā partija 1918. un 1919. gadā. Dokumenti un materiāli. – 191. lpp.
- ⁴³ Āzis – Fricis Roziņš.
- ⁴⁴ Daugavpils.
- ⁴⁵ Domājams, ka runa ir par E. Vīksniņa komandējumu uz Rīgu, ko LSD CK Krievijas birojs nolēma 23. novembrī.

**„ES WIRD JEDOCH NÖTIG SEIN, DIE SELBSTÄNDIGKEIT
LETTLANDS VORZUTÄUSCHEN...“**

Im Herbst dieses Jahres zählen wir 84 Jahre seit den Ereignissen am Ende des Jahres 1918, als die staatlichen Grundlagen Lettlands gelegt wurden. Die Frage, wie der neue lettische Staat ausgestaltet sein wird – in welchem Maße demokratisch und selbständig – wurde durch zahlreiche wirtschaftliche, politische und militärische Konflikte der inneren und äußeren Kräfte betimmt.

Die hier veröffentlichten Dokumente des russischen Büros des Zentralkomitees der Sozialdemokratie Lettlands (SDL), welche in den Beständen des Staatsarchivs Lettland aufbewahrt werden, zeigen: wie die Leiter der lettischen Bolschewiki am Ende des Jahres 1918 die Situation in Lettland, die eigenen Aufgaben und die des sowjetischen Russlands in diesem Zusammenhang bewertet haben; wer nämlich den entscheidenden Beschluss zur Gründung der Sozialistischen Sowjetrepublik Lettland gefasst hat und welche Methoden bei der Durchführung dieses Vorhabens angewandt werden sollten; ferner – warum die Propaganda der Bolschewiken sich zum Ziel gesetzt hatte, „einen englisch-französischen Angriff auf Lettland“ vorauszusehen.

(Veröffentlichung von Vitālijs Šalda)